

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

תוכן

- א. כל שהוא משום אבל כגון תשעה באב ואבל אסור בין בחמין בין בצונן כל שהוא משום תענוג, כגון תענית צבור בחמין אסור בצונן מותר 1.....
- ב. כל חיבי טבילות טובלין כדרכן בין בתשעה באב בין ביום הכפורים 3.....
- ג. כשאמרו אסור במלאכה לא אמרו אלא ביום ... בנעילת הסנדל ... בעיר אבל בדרך מותר 3
- ד. תכפוהו אבליו בזה אחר זה הכביד שערו מיקל בתער ... אבל לא במספרים במים ולא בנתר ולא בחול 4.....
- ה. אבל אסור בתכבוסת כל שבעה 4.....
- ו. אבל אסור לרחוץ כל גופו בין בחמין ובין בצונן ... אבל פניו ידיו ורגליו בחמין אסור בצונן מותר אבל לסוך אפילו כל שהוא אסור ואם לעבר את הזוהמא מותר 5.....
- ז. מתפלל של תענית והיכן אומרה בין גואל לרופא ... יחיד ... בשומע תפל 6.....

דף יג.

א. כל שהוא משום אבל כגון תשעה באב ואבל אסור בין בחמין בין בצונן כל שהוא משום תענוג, כגון תענית צבור בחמין אסור בצונן מותר

האבל¹ אסור ברחיצת כל גופו, בין בחמין ובין בצונן ולהלן עמוד ב' יבואר יותר. וכל זה מדינא שאינו אסור רק שבעה, אבל אח"כ מותר ברחיצה, וכן מנהג הספרדים², אלא שנהגו³ האשכנזים האידנא לאסור כל רחיצה כל ל' יום, ואפילו לחוף הראש אסור. ואין לשנות המנהג⁴, כי מנהג קדום הוא ונתייסד על פי ותיקין. אולם לחזק גופו החלש או להסיר הזיעה מותר אף בחמין.⁵

¹ שו"ע ונו"כ יו"ד שפא א

² עיין בשו"ת יביע אומר ח"ט (סימן פט אות יד)

³ רמ"א שם

⁴ בספר נהר מצרים (הלי' אבלות אות קז) כתב, שפשט המנהג במצרים לאסור רחיצת כל גופו כל שלשים יום ואפילו בצונן, וכמ"ש הרמ"א.

⁵ גשר החיים כב דיני השלושים ז

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

וכשם שהאבל אסור כך רחיצה⁶ של תענוג⁷ אסורה בט' באב, בין בחמין בין בצונן. אפילו להושיט אצבעו במים, אסור.

אך נשים⁸ המבשלות ועריכות לרחוץ הבשר אף שממילא רוחצת גם ידיה מותר, אם היו ידיו מלוכלכות בטיט ובעואה, מותר לרחוץ להעביר הלכלוך, ולא יטול כל ידיו אלא לפי הצורך להעביר הלכלוך.

אם עשה צרכיו, ונטל עד סוף קשרי אצבעותיו.

נטל אדם ידיו שחרית, משום רוח רעה השורה על הידים וצריך ליזהר שלא יטול ידיו אלא עד סוף קשרי אצבעותיו.

לאחר שניגב ידיו ועדיין לחות קצת, מעבירים על עיניו ודוקא בדרך העברה אבל לרחצם בהדיא לא, ואם היה לפלוף על גבי עיניו ודרכו לרחצם במים, רוחץ ומעבירו ואינו חושש, דהוה ליה כטיט וכעואה שרוחץ כדרכו ואינו חושש.

ולא יברך ענט"י בשחרית אחר הנטילה, רק אחר שעשה צרכיו יטול ידיו עד סוף קשרי אצבעותיו ואז יברך ענט"י משום תפלה

וכן מותר לרחוץ ידיו אף לתפלת המנחה דהוי כמקבל פני השכינה וכטבילת מצוה שהתירו.

כהנים העולים לדוכן⁹ וחולה האוכל פת נוטלים הידים כדרכן, כי חיובם בנט"י מדינא עד סוף פרק היד.

מי שהוא איסטניס וצריך לקנח פניו במים ואין דעתו מיושבת עליו כל היום עד שיקנח במים יקנח אבל שאר כל אדם אסור¹⁰.

לצורך הפסק טהרה כתב מותרת לרחוץ מעט, ואף בחמין. ותלבש בגד נקי, שכבר לבשתו, שאין עליו כתמים, ואם אין לה אלא מכובס מותרת ללובשו שהיא לצורך מצוה¹¹.

בתעניות שגזרין בית דין על הציבור על הצבור ב' וחמישי וב', מחמת עצירת גשמים אסורים ברחיצת כל הגוף בחמין, לפיכך נועלין את המרחצאות, אבל פניו ורגליו בחמין, וכל גופו בצונן, מותר. ואסורים בסיכה אלא אם כן הוא להעביר את הזוהמא.

⁶ שו"ע ונו"כ תקנ"ז ז - יא

⁷ מב"ס"ק יט

⁸ מ"ב שם ס"ק יט

⁹ שעת"ס סק"ז ומ"ב סי' תרי"ג סק"ז

¹⁰ מ"ב שם ס"ק יב

¹¹ שעה"צ סי' תקנ"א סקל"ה

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

ב. כל חייבי טבילות טובלין בדרגון בין בתשעה באב בין ביום הכפורים

כבר התבאר במסכת יומא דף פח. שטבילה של מצוה בזמנה, מותרת בתשעה באב ואפילו ביום הכפורים, אבל בזמן הזה אין טבילה בזמנה, ולפיכך אסור לאשה לטבול בלילה ביום הכפורים¹² וכ"ש בתשעה באב אפילו הגיע זמן טבילתה בלילה זו, כיון שאסורה לשמש בלילה זו אין בטבילתה מצוה כלל שטבילה בזמנה לאו מצוה היא בזמן הזה¹³, אלא אם כן בעלה עמה ומשום ביטול פריה ורביה.

אבל אשה הלובשת לבנים בימי ז' נקיים ביום הכפורים ובתשעה באב או כהכנה להפסק טהרה, מותרת לרחוץ קצת בין ירכותיה בין בחמין בין בעונן מכיון שע"י רחיצה זו היא ממהרת לטבול ולשמש, א"כ היא רחיצה של מצוה, שמותרת ביום הכפורים ותשעה באב ולא אסרו אלא כשמתכוין לתענוג.

מי שראה קרי ביום הכפורים¹⁴ בזמן הזה שבטלה תקנת עזרא שתיקן טבילה לבעל קרי, אסור לו¹⁵ לטבול או לשפוך עליו תשעה קבין. אפילו מי שנוהג כך בכל ימות השנה לא ינהג כן ביום הכפורים שאין מנהג להתיר את האסור אלא לאסור את המותר. ואם הקרי עדיין הוא לח מקנחו במפה ודיו, ואם נתייבש כבר או שנתלכלך בבשרו רוחץ במקומות המלוכלכין שבו לבד ומתפלל.

ג. כשאמרו אסור במלאכה לא אמרו אלא ביום ... בנעילת הסנדל ... בעיר אבל בדרך מותר

בתעניות שגזורין בית דין על הציבור על הצבור ב' וחמישי וב', מחמת עצירת גשמים כשעברו ולא נענו אסורים בהם בעשיית מלאכה ביום אבל לא בלילה וכן אסור בנעילת הסנדל בעיר, אבל לא בדרך.

¹² שו"ע ונו"כ תריג ב

¹³ ודוקא הם שהיו עוסקים במהרות היה צריך לטבול מיד כדי שלא יטמאו הטהרות אבל השתא דהטבילה אינה באה אלא לטהרה לבעלה יכולה היא לרחוץ ולהחף ערב יוה"כ וחופפת מעט גם למוצאי יוה"כ משום דצריך חפיפה סמוך לטבילה. ביאור הלכה שם

¹⁴ שו"ע ונו"כ שם יא

¹⁵ אמנם יש מהראשונים שהתירו ויש מהאחרונים שהורו כן למעשה למי שנוהג תמיד לטבול והסומך על המקילים אין מזניחים אותו כמש"כ בה"ח סקנ"ז, אלא המגן סקכ"ב, שו"ת שבה"ל ח"א סי' קס"ה, מועדים וזמנים ח"ח בהוספות לח"ו סי' כ"ט, שו"ת באר משה ח"ה סי' קכ"ה

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

**ד. תכפוהו אבליו בזה אחר זה הכביד שערו מיקל בתער ...
אבל לא במספרים במים ולא בנתר ולא בחול**

אדם¹⁶ שתכפוהו אבליו זה אחר זה, כלומר שאירע לו אבלות מיד אחר שסיים שבעת ימי אבלות על מת אחר, מיקל שערו בתער אבל לא במספרים. ובלבד שיעשנו בצינעא. וכן¹⁷, מי שאירע לו אבלות מיד אחר שסיים שבעת ימי אבלות על מת אחר, מותר לו לכבס את בגדיו במים בלבד, מכבס במים אבל לא בנתר ואהל ולא עם חומרי כביסה. ואחר כך ילבשנו. וכן מי שאירע לו אבלות מיד אחר שסיים שבעת ימי אבלות על מת אחר, מותר לו לרחוץ כל גופו בעונן¹⁸.

דף יג:

ה. אבל אסור בתכבוסת כל שבעה

אבל¹⁹ אסור לכבס את בגדיו כל שבעה, אפילו במים לבר. ואין חילוק בזה בין אם מכבס ביד לבין אם מכבס במכונת כביסה, או בניקוי יבש. ואפילו אם מכבס לצורך אחר שבעה, אסור לכבס בימי השבעה. ואפילו אחרים אסור להם לכבס בגדיו. ובכלל האיסור הוא גם הבגדים העשויים לספוג את הזיעה. כגרבנים, ולבנים.

אם מסר את בגדים לניקוי יבש במכבסה קודם שנעשה אבל, מותר להם לכבס את בגדיו בימי השבעה, בכדי שימסרו לו אותם מיד אחר השבעה²⁰.

אם הבגד שהאבל לבוש בו נתלכלך מעט בכתם, מותר לשפשף במגבת לחה את מקום הכתם בלבד²¹.

¹⁶ שו"ע ונו"כ יו"ד שצ ג

¹⁷ שו"ע ונו"כ שם שפט א

¹⁸ מסתברא וכן בילקוט יוסף אבילות יח

¹⁹ שו"ע ונו"כ שפט

²⁰ דמכבסה דינה כקבלנות שהתיר מרן. ואף שניקוי יבש יש לו דין כיבוס לגמרי, וכמו שכתב בכיוצא בזה בשו"ת אגרות משה (חלק ג' אורח חיים סימן עמ), דניקוי הנהוג כיום בשאר דברים דינו ככיבוס במים. מכל מקום מאחר שאין הכיבוס נעשה אלא במכבסה ולא בבית האבל, והם עושים כן בקבלנות, יש להתיר להם לכבס גם בימי השבעה של האבל. ילקוט יוסף יז אות ב

²¹ שאין זה דרך כיבוס

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

כשם שאסור לאבלים לכבס, כך אסור להם ללבוש בגדים המכובסים מקודם לאבלות, ואין צריך לומר שאסור להם ללבוש בגד חדש. ואמנם בגד של מצוה כגון טלית מכובסת, מותר לאבל ללבוש אפילו תוך שבעה. וכן בגד של שינה פיג'מה וכדומה שנתלכלך, מותר לאבל להחליפו וללבוש בגד שינה מכובס.

אסור להחליף את הסדין והמצעים כל שבעה. וכן אסור לו לכבסן. ואבל השוהה בימי השבעה בבית מלון, יש לו להודיע להנהלת בית המלון שלא יחליפו לו את המצעים בימי השבעה. ואם עברו והחליפו את המצעים שעל מטתו, ואין שם אדם אחר שישכב על אותם מצעים קודם שהוא ישתמש בהם, מותר לו להשתמש בהם על ידי שיניחם על גבי קרקע כדי שיתלכלכו מעט²².

אסור לאבל תוך שבעה לכבס מטפחות הידים והאף והשלחן, אף על פי שמותר לכבסם בחול המועד אסורים בימי אבלו. אלא שלכבוד שבת מותר לפרוס מפה מכובסת, ויש שכתבו שהוא הדין במטפחות הידים.

גם בימי הקיץ החמים, אין לאבל תוך שבעה להחליף את בגדיו מפני הזיעה²³, ורק אם יש בדבר משום כבוד הבריות, וכגון שיש ריח רע וכדו', ובפרט בערים הסמוכים לים, ששם הלחות גבוהה והזיעה מרובה, יתן את הלבנים או הגרביים לאחר [שאינו אבל] שילבשם כשעה אחת, ואחר כך יהיה מותר לאבל עצמו ללבושם. ואם אין שם אחר שילבש את הלבנים או הגרביים כשעה, והחוסם כבד מאד, והלבנים של האבל מלאים זיעה, ויש שם כבוד הבריות, מותר לאבל להעביר ממחטה לחה על גופו, כדי לנקות את הזיעה מעל גופו. אך בכל אופן אין להקל לאבל להתרחץ בימי השבעה, גם לא במים עוננים.

אם ראש המשפחה יושב שבעה על אחד מקרוביו, ושאר בני הבית אינם יושבים שבעה, מותר להם לכבס את בגדיהם גם בימי האבל של ראש משפחתם²⁴.

ו. אבל אסור לרחוץ כל גופו בין בחמין ובין בצונן ... אבל פניו ידיו ורגליו בחמין אסור בצונן מותר אבל לסוך אפילו כל שהוא אסור ואם לעבר את הזוהמא מותר

אבל תוך²⁵ שבעה אסור לרחוץ כל גופו אפילו בצונן, כל שבעה ימי אבלות, אבל פניו ידיו ורגליו בצונן מותר, אבל במים חמים או פושרים אסור.

²² נהר מצרים (דיני אבלות אות קלד). ואבל השוהה בבית מלון, ראה מה שכתב בזה בשו"ת מנחת יצחק חלק

²³ י' (סימן מד).

²⁴ פ"ת שם

²⁵ בשדי חמד (מערכת אבלות אות לט) בשם שו"ת תפארת אדם.

²⁵ שו"ע ונו"כ שם שפא א

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדף היומי

מסכת תענית

אם היה מלוכלך בטיט וכדומה, רוחץ כדרכו ואפילו בחמין. ואם המקום המלוכלך הוא רק בידי או בפניו, לא ירחץ כל גופו. וכן מי שיש לו לכלוכים בשערו וכדו', מותר להפוף הראש אפילו בחמין.

וכן מי שהוא איסטניס מתירים לו להתרחץ, אבל לא כל מי שאומר שהוא איסטניס מתירים לו להתרחץ, אלא דוקא מי שידוע שהוא מתנהג בנקיות רבה, ואם לא ירחץ יצטער הרבה ויבוא לידי מיחוש, אז מותר לו להתרחץ.

אבל שיש לו מחלת גרדת קשה, ועל פי הוראת רופא צריך לרחוץ בחמין כל יום, ואחר רחיצתו לתת משחה על בשרו לרפואה, ויש לו צער בזה, יש להקל על כל פנים מיום שני והלאה.

וכן אסור לאבל לסוך את גופו במשחות ושמים על ימי האבלות.

ז. מתפלל של תענית והיכן אומרה בין גואל לרופא ... יחיד ... בשומע תפל

יחיד²⁶ אומר עננו בשומע תפלה, בין יחיד שקיבל עליו תענית, בין יחיד המתפלל עם הצבור בתענית צבור וכן שליה צבור שמסדר תפלתו בלחש, ביחיד דמי ובשומע תפלה.

ואומרו קודם כי אתה שומע וכו', ולא יחתום העונה לעמו ישראל בעת צרה, אלא כשמוגיע ל – בכל עת צרה וצוקה יסיים כי אתה שומע תפלה וכו'²⁷ ולא ישנה ממטבע הברכה. ואפילו כשמתענה יחיד, יאמר עננו בצום תעניתנו²⁸ וכו'.

אבל הש"ץ קובע ברכה לעצמו ואומר לאחר שאמר ברכת ראה נא בענינו וסיים גואל ישראל, קודם שמתחיל רפאנו אומר עננו ידוד עננו ביום צום תעניתנו וכו' וחותם ברוך אתה ידוד. העונה לעמו ישראל בעת צרה.

אם שכח מלומר עננו, אין מחזירין אותו אף על פי שלא פתח בברכה שלאחריה, וכוללה באלוקי נעור ואם נזכר קודם שעקר רגליו, אומרו בלא חתימה לאחר תפלתו.

²⁶ שו"ע ונו"כ או"ח תקס"א

²⁷ ואפילו ש"ץ אם שכח לומר ענינו בין גואל לרופא שאומר בשומע תפלה ג"כ לא יחתום שם בברכה בפ"ע אלא יסיים כי אתה שומע ביחיד. מ"ב שם ג

²⁸ ולא מיחזי כשיקרא מה שאומר בלשון רבים דא"א שלא יהיה אחד בסוף העולם שמתענה היום [מ"א] ויש מאחרונים שמצדדים לומר ביום צום תענית או ביום צום התענית והעולם נהגו כרמ"א וכן העתיק בדה"ת. מ"ב שם ה

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>

הלכות הדרף היומי

מסכת תענית

שליח ציבור ששכח עננו בין גואל לרופא אם נזכר קודם שאמר ברוך אתה ה' דברכת רפאנו יחזור לומר 'עננו', ואם כבר אמר בא"י יסיים 'רופא חולי' וכו' ולא 'למדני חוקיך' ויאמר עננו בשומע תפלה, לא נזכר גם בשומע תפלה יאמרנה מיד אחר ברכת 'המברך את עמו ישראל בשלום' קודם אמירת 'יהיו לרצון'. לא אמרו כלל בין יחיד בין ש"ץ אין מתפללים שוב.

יש אומרים שאין היחיד אומר עננו, כי אם במנחה, שמא יאחזנו בולמוס שיהיה צריך לאכול כדי להשיב נפשו ונמצא שקרן בתפלתו²⁹, אבל שליח צבור, אמרו גם בתפלת שחרית כשהוא מתפלל בקול רם, שא"א שלא יתענו קצת מהקהל, אבל בתפלת לחש שלו לא יאמר הש"ץ עננו בשומע תפלה שהוא כשאר יחידים³⁰.

ובארבע צומות, גם היחיד אמרו בכל תפלותיו, אפילו בתפלת ערבית שקודם התענית שעצם התענית מתחיל מבערב³¹, דאפילו יאחזנו בולמוס ויאכל שייך שפיר למימר עננו ביום צום התענית הזה, כיון שתיקנו חכמים להתענות בו. וכן נהגו הספרדים אולם אין אומרים מערבית אלא משחרית³². ונהגו בכל הצומות, שלא לאמרו כי אם במנחה, ואפילו מתפלל מנחה גדולה יאמר ענינו דאפילו אם יאחזנו בולמוס לא יהיה שקרן בתפלתו דעכ"פ התענה עד חצות³³, מלבד שליח צבור שאומר שחרית כשמתפלל בקול רם.

טוב לומר בתחנונים³⁴ שאחר תפלת המנחה לאחר אלהי נעור וכו' רבון כל העולמים גלוי וידוע לפניה, בזמן שביית המקדש קיים, אדם הוסיף ומביא קרבן, ואין מקריבין ממנו אלא חלב ודבש, ואתה ברחמיך הרבים מכפר, ועתה בעונותינו הרב בית מקדשנו ואין לנו מקדש ולא כהן שיכפר בעדנו, לכן יהי רצון מלפניך, שיהא מעוט חלבי ודמי, שנתמעט היום, בחלב מונח על גבי המזבח לפניה ותרצני³⁵. ואם שכח לאמרו במנחה יאמרנו במעריב.

²⁹ ועיין בט"ז שכתב דאם רוצה להתפלל בשחרית ענינו ולדלג תיבות ביום צום תעניתנו הרשות בידו דאז אין חשש שמא ימצא שקרן מ"ב שם ח

³⁰ ביאור הלכה שם סעיף ג

³¹ דאף שבג' צומות רשאי לאכול בלילה ולא הצריכוהו להפסיק מבערב, מכל מקום שם תענית מתחיל מבערב, שאם ישן שוב אינו רשאי לאכול [הגר"א בשם הר"ן]: שער הציון שם ס"ק ח

³² כה"ח סקמו"ב דחוששין לשיטת הרז"ה דאין אומרים בערבית

³³ מ"ב שם ס"ק י

³⁴ שו"ע ונו"כ שם ד ועיין ערוה"ש ס' ו שתמה אמאי לא נהוג הכי בימינו ועיין כה"ח סקכ"א בשם שולחן גבוה שעכשיו לא נהגו לאמרו כי אם בתענית יחיד ולא בתענית ציבור משום שארבע הצומות באו משום הדברים הרעים שארעו בהם והם באים לחובה ולא לכפרה ולא שייך לומר בהם רבון העולמים וכו',

³⁵ מטה אפרים סי' תר"ב סעי' כ"ה כותב זאת לענין צום גדליה, מאמר מרדכי סק"ח

להצטרפות להלכות הדרף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/GBwUrGXgJmSBYBitDGM0T3>